

GRANDIOZE ROMAN OVER
HET GEHEUGEN VAN GOED EN KWAAD

DE
DANS
DER
LEVENDEN

ANTOINE RAULT

ROMAN

ANTOINE RAULT

De dans
der levenden

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *La danse des vivants*
Oorspronkelijke uitgever: Editions Albin Michel
Vertaling: Félice Portier
Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Auteursfoto: Patrice Normand
Zetwerk: Michiel Niesen, ZetProducties

Copyright © 2017 Editions Albin Michel, Parijs
Copyright © 2017 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

ISBN 978 94 0160 653 0 | NUR 302

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.
Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen,
dan kunt u contact opnemen met de uitgever.
Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt
door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

But I have dream'd a dreary dream,
Beyond the Isle of Skye;
I saw a dead man win a fight,
And I think that man was I.

‘The Battle of Otterburn’
Schotse ballade uit de zestiende eeuw.

Past is never dead. Not even past.

Requiem for a Nun,
William Faulkner

WIE WAS HIJ?

Eerst was het ondraaglijk. Hij deed zijn ogen open en sloot ze direct weer. Het licht was te fel. Nu lukt het hem om ze open te houden, hij went, en hij ziet. Hij ziet wit zomers zonlicht dat de ruimte boven hem vult. Hij ziet een wit plafond, stukjes afbladderende verf die als dode blaadjes naar beneden dreigen te dwarrelen. Hij heeft het warm. Probeert zijn hoofd te draaien. Overal pijn, vooral in zijn hoofd, ook in zijn nek, schouders en armen, tot in zijn vingertoppen. Zijn lichaam is stijf en pijnlijk. Links van hem ziet hij bedden, gewonden op bedden, een zuster in het wit met een kapje die voor een bed staat, achter haar een deur die klappert als de vleugel van een vlinder, witte gedaanten die de ruimte in- en uitlopen en een aantal hoge vensters waardoor het zonlicht binnendringt. Rechts van hem ziet hij bedden, gewonden op bedden, twee zusters in het wit met een kapje en een dokter met een baard die tegen hen praat. Op zijn jas, waaraan hij zijn handen afveegt, zitten rode vlekken.

Hij ziet en hij hoort. Eerst zag hij alleen maar. Nu komt zijn gehoor terug. Het storendst is het gegons in zijn hoofd, als van een zwerm bijen. Beetje bij beetje onderscheidt en herkent hij geluiden: gehoest, gerochel, kermende mannen links van hem, rechts van hem. Hij hoort de dokter en zusters fluisteren. En plots een kreet, een angstkreet van een man die de dood in de ogen kijkt. Wie of wat dan ook, een dier, een pasgeborene, herkent in een dergelijke kreet de panische angst voor de dood. Er ontstaat onrust in de zaal. Er wordt harder gekermd, geroepen, er worden vragen gesteld. Een vrouwenstem en een mannenstem proberen de schreeuwende man tot bedaren te brengen.

Later hoort hij alleen nog maar zwak gehoest en geklaag, alsof de hitte de geluiden dempt. Ergens broemt een dikke vlieg. Hij ziet hem. Het is alsof hij moeite heeft om in de lucht te blijven hangen. Hij stort neer op zijn hand. Hij ruikt hem. Hij sluit zijn ogen. Doet ze weer open. De bebaarde dokter met de met bloed besmeurde jas staat naast zijn bed. Druppels zweet parelen in zijn baard, sijpelen in zijn hemd, lopen over zijn jas. Hij heeft grote, sterke handen. Hij buigt zich voorover om tegen hem te praten.

‘Hoort u mij?’

Hij kijkt hem aan. Hij hoort hem. Hij begrijpt niet waarom de dokter hem deze vraag stelt.

‘Hoort u mij?’

‘Ja,’ antwoordt hij zwakjes.

Zijn keel is rauw. Hij heeft dorst.

‘Alles is in orde. U heeft alleen maar wat schaafwonden. U verkeert in shock als gevolg van een granaatinslag. We waren bang dat u doof was geworden, maar gelukkig. Herinnert u zich wat er is gebeurd?’

‘Nee.’

‘Dat is normaal.’

De dokter zag er fysiek sterk en gezond uit. Onder zijn doktersjas had hij brede schouders, een strakke buik en rustige, vertrouwenwekkende behaarde armen. Alleen zijn gezwollen oogleden en zijn ogen, die als twee zwarte punten diep in hun kassen lagen, verraadden zijn vermoeidheid, de overuren. Er was een gebrek aan artsen en verpleegsters om de constante stroom van gewonden, invaliden en gifgaslachtoffers die de zalen vulden te verzorgen. Het houdt maar niet op, het houdt nooit op. Een ballet van brancardiers. Dokter, die daar, waar leggen we hem? Er was geen plek meer om ze neer te leggen. Ze kwamen overal vandaan, verwilderd, uitgeput, lek geschoten, bedekt met een dikke grijze laag stof van uitgeharde modder, vol bloed en met gapende wonden. Ze leken op gebutste

aardewerken beelden. De brancardiers legden ze zelfs op de vloer in de gangen van dit klooster dat gevorderd was omdat de ziekenhuizen allang ontoereikend waren. Sommigen kronkelden als wormen, stuiptrekten, klampten zich vast aan de benen van de brancardiers, van de zusters, met doodsangst in hun ogen, vloekten, uitten onverstaanbare dreigementen, kwijlden, voerden hun laatste strijd tegen hun laatste vijand, een onverslaanbare vijand. Anderen waren rustig, beheersten hun pijn, dicteerden hun testament met gedempte stem, een paar woorden en ze stierven terwijl hun plek al ingenomen werd door de volgende. Het was een menselijk slachthuis. Dokter, die daar. De dood kolkte als een sterk gezwollen rivier door het gebouw.

‘U zat vast in een loopgraaf. Het heeft kennelijk lang geduurd voor ze u vonden, het was een flinke puinhoop. Alleen uw hoofd stak boven de modder uit. U droeg uw militaire identiteitsplaatjes niet. Uw jas ook niet. Hoort u mij?’

Waarom stelt hij steeds dezelfde vraag?

‘Hoe heet u?’

Hij denkt: hij vraagt me hoe ik heet. Hoe ik heet? Hoe ik heet, hoe ik heet! In eerste instantie is hij beduusd. Hoe ik heet? Maar dan merkt hij dat hij de vraag niet kan beantwoorden. Hij doet vreselijk zijn best om zich zijn naam te herinneren, maar er komt niets. Het bloed trekt weg uit zijn gezicht. Alles om hem heen begint te draaien, het duizelt hem. Hij zoekt, zoekt uit alle macht. Maar dat helpt niet, het is zinloos, hij voelt zich ontzet. Hij zou willen dat de woorden vanzelf uit zijn mond stroomden, maar er gebeurt niets. Hij hapt als een vis naar lucht, hij voelt zich stom, dom. Hij ziet hoe de dokter zijn wenkbrauwen ophaalt.

‘Herinnert u zich uw naam? Uw voornaam?’

Mijn naam. Mijn voornaam.

‘Uw regiment? Uw compagnie?’

Dokter Boulard begon zijn geduld te verliezen. Hij moest nog zoveel kerels zien, hij moest opereren. Ernstige gevallen: opengereten buiken, voeten en benen amputeren. Hij is chirurg, geen psychiater. Die daar heeft niets, wat schrammen, prima in staat om verder te vechten. Een shock, moet gewoon even door elkaar geschud worden.

Hij schudde aan zijn schouder.

‘Hé, kerel! Alles is in orde, je mankeert niets. Je ziet wat bleekjes door de shock, dat is normaal. Zie je je buurman daar?’

De jonge soldaat keek. De knul naast hem was helemaal ingepakt met verband en zag er daardoor uit als een mummie.

‘Hij,’ zei de arts, ‘hij heeft er flink van langs gekregen. Jij hebt mazzel gehad. Niets, helemaal niets, nog geen granaatscherf, geen pijn.’ Hij gaf hem een tikje op de wang. ‘Kijk me eens aan. Zie je mij?’

‘Ja, dokter.’

‘Ah! Je ziet dat ik arts ben. Waaraan zie je dat ik arts ben?’

‘Aan uw jas.’

‘Heel goed, kijk eens aan. En waar zijn we?’

‘In een ziekenhuis?’

‘Ja!’

Boulard glimlachte. De jongen kwam bij zinnen, mooi zo!

Plotseling probeerde de mummie in het naastgelegen bed de aandacht te trekken. Met veel moeite tilde hij zijn verbonden arm op en kwamen er een paar vrijwel onverstaanbare smekende woorden over zijn lippen:

‘Ich hab’ Durst... Bitte... Wasser... Trinken...’

De jongeman antwoordde spontaan in accentloos Duits:

‘Du hast Durst?’ En in het Duits zei hij tegen de arts: ‘Er muß trinken, er hat Durst.’

De arts draaide zich om naar de zuster.

‘Hij spreekt Duits.’

De zuster wees naar de mummie.

‘Hij is Duits. Ze hebben hem tussen de anderen gevonden.’

De arts boog zich over de jongeman heen.

‘Hoe komt het dat je Duits spreekt? Heb je Duits gestudeerd?’
Hij zag de verbaasde blik die zich op zijn gezicht aftekende.
‘Spreek ik Duits?’

‘Je sprak net Duits tegen hem.’

‘Daar ben ik me niet bewust van. Hij heeft dorst, hij moet iets drinken.’

‘Wat vertel je me nu? Als ik tegen je praat, in welke taal doe ik dat dan?’

‘In het Frans.’

‘In het Frans. Inderdaad. En als ik zeg: Ich habe Wurst?’

De jongeman glimlachte geamuseerd. Boulard dacht dat hij de spot met hem dreef en werd boos.

‘Lach je me nu uit?’

‘Welnee. Maar Wurst betekent...’

‘Ah! Dus je maakt wel degelijk onderscheid. Waarom zeg je dan dat je geen onderscheid maakt?’

‘Ik heb niet gezegd dat ik geen onderscheid maak, ik heb gezegd dat ik me er niet bewust van was dat...’

Hij onderbrak zichzelf plotseling en staarde verdwaasd voor zich uit. Hij sprak net zo makkelijk Duits als Frans. Hij dacht zowel in het Duits als in het Frans. Maar waarom? En al die gewonde mannen... het was oorlog, hij was in oorlog. Er verscheen hem geen enkel beeld voor de geest. Hij rook ontsmettingsalcohol, ether, het klamme katoen van ziekenhuislakens en in zijn mond had hij een bittere metaalsmaak, de smaak van bloed. Hij dacht: ik denk dat het de smaak van bloed is. Maar hij bloedde niet. Dat komt waarschijnlijk omdat ik dorst heb, ik heb ook heel erg dorst.

De arts keek hem argwanend aan.

‘Wat had je niet in de gaten?’

‘Dat ik Duits sprak.’

‘Maar komt het nu terug? Maak je nu weer onderscheid?’

‘Ja.’

‘Heel goed. Alles gaat terugkomen. Alles komt weer op zijn plek terecht, let maar op. In welk jaar leven we, kerel?’

De jongeman dacht na en er verschenen twee diepe groeven in zijn voorhoofd.

‘1910?’ gokte hij terwijl hij angstig naar de dokter opkeek, als een kind dat bang is om voor de klas een fout antwoord te geven.

Dokter Boulard raakte weer geïrriteerd. Misschien had hij met een bedrieger te maken, er zaten meer dan genoeg gezonde mensen tussen! Eén ding wist hij zeker: hij was een Franse soldaat. Toen hij gevonden werd droeg hij daar onweerlegbare bewijzen van: schoeisel, kousen en een broek van het Franse leger.

‘1910! Waarom 1910?’

‘Geen idee.’

‘Het is niet 1910,’ bromde de arts, ‘het is 1918, juli 1918, 15 juli, en we voeren al vier jaar oorlog tegen de moffen, verdomme, ik weet niet hoelang jij dat al doet, maar ik al vier jaar!’

‘Dus gisteren was het 14 juli?’

Als je het mij vraagt houdt hij zich expres van de domme.

‘Ja, vent, 14 juli, nationale feestdag. Herinner je je dat?’

De jongeman glimlachte tevreden, blij dat hij zich dat herinnerde.

‘Ja.’

‘En wat herinner je je nog meer?’

Hij staarde verdwaasd voor zich uit. Hij articuleerde langzaam, alsof zijn stem vastgeroest was: ‘Mijn moeder.’

‘Je moeder! Perfect. Hoe heette ze?’

‘Mama.’

Boulard moest zich bedwingen om niet te schreeuwen.

‘Mama hoe? Ze heeft toch wel een naam je moeder!’

De jongeman raakte in paniek en stamelde: ‘Dat weet ik niet meer.’ Alsof hij schuldig was herhaalde hij: ‘Dat weet ik niet meer.’

Hij keek als een opgejaagd dier. De verpleegster van het Rode Kruis was aan de andere kant van het bed komen staan en keek met medelijden naar deze jongen waarvan het mooie gezicht

letterlijk door angst verwrongen was. Ze dacht: als je dit defilé van verminkte en bloedende lijken voorbij ziet komen, is het wel heel begrijpelijk dat alles vergeten de laatste strohalm is, de enige manier om niet gek te worden. Ze had zelf ook last van nachtmerries.

De dokter vond dat hij zijn tijd genoeg verdaan had. Hij draaide zich naar de zuster toe.

‘Hij heeft hier niets te zoeken. Hij houdt voor niets een bed bezet. Hup, hup, haal hem hier weg. Stuur hem maar naar Parijs of elders, naar neurologie.’ Terwijl hij met de verpleegster wegliep zei hij mopperend: ‘Alweer een die niet terug wil!’ En daarachteraan met een zucht alsof hij haar gedachten kon lezen: ‘Begrijpelijk.’

De ziekenhuizen in Parijs barstten ook uit hun voegen, met name de centra voor neurologie en psychoneurose. Sinds twee jaar was de toestroom van mensen met neurologische en psychische trauma's alleen maar toegenomen. De Britten hadden een simpel en sprekend woord voor dit fenomeen gevonden: shellshock.¹ De Fransen hadden daarentegen zoals gewoonlijk een veelvoud aan ingewikkelde termen bedacht om deze stakkers mee aan te duiden. De artsen spraken in die tijd van secundaire ziektewinst, zenuwpatiënten of van zenuwuitputting als ze dubbelgeklapt of in een verkrampde marionettenhouding lagen, en van commotie of emotie als hun klachten uitsluitend psychisch van aard waren. Grosso modo waren ze allemaal het slachtoffer van een granaatinslag en als de foto's van het medisch onderzoek geen verwondingen aan het licht brachten, werden ze onverbeterlijk hysterisch verklaard.

Vanaf 1908 had het concept 'hysterie' in Frankrijk echter een ontwikkeling doorgemaakt. In het begin van de jaren 1880 had professor Jean-Martin Charcot hysterie als ziekte erkend.

---

¹ Letterlijk: shock als gevolg van een granaatinslag.

Voor die tijd werden hysterici als bedriegers beschouwd. In 1908 stelde zijn favoriete student en volgeling Joseph Babinski histerie opnieuw ter discussie. Hij degradeerde het fenomeen tot product van suggestie: de patiënt zou zichzelf ervan overtuigen dat hij ziek was. Deze theorie vestigde zich in de medische wereld. In het begin van de oorlog had Babinski, inmiddels prominent figuur en onbetwist meester in het Salpêtrièreziekenhuis en het Buffonlyceum, dat getransformeerd was tot neuropsychiatrisch veldhospitaal, het pithiatisme uitgevonden. Deze term was afgeleid van het Griekse *peithein*, overtuigen, en *iâsthai*, verzorgen. De slachtoffers die door bombardementen in shock verkeerden, hadden zich, ongeacht hun klachten, er allen zelf van overtuigd dat ze gewond of ziek waren, terwijl het in feite uitstekend met ze ging. Om ze te genezen en weer naar hun kameraden aan het front te sturen kon met contrasuggestie worden volstaan. De generale staf van het Franse leger was uiteraard overtuigd van de juistheid van deze psychotherapeutische benadering, want naarmate de oorlog voortduurde werd het gebrek aan mankrachten steeds voelbaarder.

In juli 1915 schreef een zekere neuroloog, dokter André Léri, zonder dollen: ‘De beste manier om ze te genezen is ze terugsturen naar het front’, en hij zwaaide zichzelf daarbij lof toe: ‘91,5% wordt inmiddels teruggestuurd.’ Hoe was een dergelijk wonder mogelijk? Eenvoudigweg door het gebruik van een aantal technieken die varieerden van subtiele directe autosuggestie volgens de methode van Coué (‘Het gaat goed met u en morgen zult u merken dat het nog beter met u gaat’), tot de brute methode van professor Babinski. Deze laatste kwam kortweg op het volgende neer: om de patiënt ervan te overtuigen dat hij niet ziek was en dat alles tussen zijn oren zat, werd hij aan dermate indrukwekkende en pijnlijke behandelingen onderworpen dat hij zich al snel tot alles bereid toonde om deze behandelingen in ieder geval niet opnieuw te hoeven ondergaan, en waardoor zelfs het terugkeren naar zijn

loopgraaf uiteindelijk minder gruwelijk leek. Deze behandelingen bestonden uit hydrotherapie; onderdompeling in een bad met vloeibare paraffine; injecties met ether, methyleenblauw of ontsmettingsalcohol in geblokkeerde gewrichten; gedwongen isolatie met melkdieet (drie liter melk per dag, diarree gegarandeerd); en als neusje van de zalm dat wat de soldaten torpederen noemden, om aan te geven dat de getraumatiseerde soldaat die op het slagveld al was neergeschoten of gebombardeerd ook nog eens getorpedeerd mocht worden met elektrische schokken. De artsen noemden dat faradisatie of galvanisatie, naargelang het type stroom dat gebruikt werd. 'Daar knapt u direct van op', en uiteraard vergaten ze daarbij niet te vermelden dat het 'als het ware pijnloos' was.

Achter deze benadering schuilde een groots idee in een tijd van aangescherpt patriotisme waarbij gejaagd werd op lafaards, bedriegers en deserteurs: de getraumatiseerden simuleerden, al dan niet bewust, om de strijd te ontvluchten. Het doel was dus niet om ze te behandelen, maar om ze terug te sturen naar het front. Een interessante kleine kanttekening: in Frankrijk werden psychische oorlogstrauma's pas in 1992 erkend als letsel dat recht geeft op arbeidsongeschiktheid!

Joseph Babinski was de zoon van een Poolse rebel van de revolutie van 1848. Deze zwijgzame reus van twee meter lang had indringende blauwe ogen, een statige houding en een innemende Slavische charme.

Hij nam de magere jongeman, die door een korporaal met rode neus en bloeddorlopen ogen zijn kantoor was binnengebracht, van top tot teen in zich op. Het open raam zag uit op de binnenplaats van het Buffonlyceum, dat op een klooster vol zieken op brancards of rieten ligstoelen leek.

Babinski vroeg somber: 'Heeft hij een dossier?'

'Ja, dokter,' antwoordde de korporaal, die het dossier aanreikte.

Babinski nam het door.

‘Wanneer is hij binnengebracht?’

‘Dat weet ik niet. Ik weet niets. Mijn taak is om hem naar u toe te brengen, meer niet.’

‘Wie is dokter Boulard?’

‘Degene die hem daar gezien heeft en die gezegd heeft dat hij naar Parijs gebracht moet worden, en mijn taak is om...’

‘Prima.’

Babinski straalde zo veel autoriteit uit dat de korporaal zijn zin maar niet afmaakte, een stap naar achteren deed en niet meer durfde te bewegen. De reus nam het dossier weer op en las het ditmaal aandachtiger. Voor de tweede keer nam hij de jongeman die nog steeds braaf naast de korporaal stond in zich op. Babinski was een kop groter en moest vooroverbuigen om hem recht aan te kunnen kijken. De jongeman bleef onverstoort staan. Hij zag er treurig uit.

De beroemde neuroloog draaide zich naar de korporaal toe.

‘Zegt hij niets?’

‘Jawel. Soms. Hij zei in de trein dat die zo heet was als een oven. Toen we de Seine overgingen zei hij: “De brug van de Tsaar is echt mooi.” Dat snapte ik niet. Dus vertelde hij dat de Alexander-III-brug geopend is tijdens de wereldtentoonstelling van 1900, ter viering van de Frans-Russische vriendschap. In de trein zei hij ook iets in het Duits.’

‘O ja? Wat zei hij dan?’

‘Dat weet ik niet, ik spreek geen Duits,’ antwoordde de korporaal terwijl hij de luizen van zijn hoofd schraapte.

‘Hoe weet u dan dat het Duits was?’

‘Ik spreek geen Duits maar ik weet dat het Duits is omdat ik dat heel wat heb horen blèren sinds de moffen hier zijn.’

Babinski streek met een vinger zijn snor glad.

‘Spreekt u Duits?’

De arts had zich weer naar de jongeman toe gedraaid, die hem wel aankeek maar verder stil bleef.

‘Wilt u niet met me praten?’

‘Jawel, ik wil best met u praten maar tot nu toe heeft u mij

niet direct aangesproken. U deed alsof ik zwakzinnig ben.'

De arts verstijfde door deze woorden en zijn blik verhardde. Maar de jongeman bleef hem onverstoord en zonder enige agressie aankijken. Hij had net een feit verkondigd: het klopte dat hij hem niet direct had aangesproken.

'Ik ben professor Babinski. Neuroloog.'

'Bent u Russisch?'

'Nee, Pools,' antwoordde de arts. 'Frans en Pools.' De jongeman dacht na.

'Ik geloof dat ik Russisch spreek.'

'O ja?'

Hij leek de interesse van Babinski te wekken. Er verscheen een nieuwsgierige glans in zijn ogen. Hij liet de jongeman plaatsnemen op een stoel aan zijn bureau en ging er zelf naast zitten. Hij keek hem diep in de ogen.

'Ah, er komen wat woorden in me op.'

'En weet u waarom?'

'Nee.'

'En Duits?'

'Ook niet.'

'Herinnert u zich meer dingen in het Duits?'

De jongeman leek de vraag niet te begrijpen.

'Ik bedoel: meer dan in het Frans. Herinnert u zich bijvoorbeeld waar u woonde als kind?'

'Nee.'

'Weet u hoe oud u bent?'

'Nee. Maar ik zie dat ik ongeveer net zou oud als Georges ben.'

'Georges?'

De korporaal zei: 'Dat ben ik.'

'En waarom denkt u dat u even oud bent?'

'Ze hebben mij mijn gezicht in de spiegel laten zien.'

Babinski zei: 'U moet iets ouder zijn.' Hij was perplex. 'In uw dossier staat dat u zegt geen oorlogsherinneringen te hebben terwijl u aan de frontlijn zat. Weet u op zijn minst wel dat we

in oorlog zijn? Tegen de Duitsers? Al vier jaar?’

‘Dat is me verteld.’

‘Maar u heeft geen enkele beeld van wat u op het slagveld heeft meegemaakt, toch?’

‘Nee.’

‘Ook geen bepaalde sensatie, een geluid bijvoorbeeld, of geuren?’

‘Ik voel niets. Het lukt me niet om... mezelf te zien.’

Hij sloot zijn ogen en leek zich te concentreren.

‘De oorlog... als ik aan de oorlog probeer te denken, zie ik de ramp bij Sedan voor me, de Boerenoorlog, het Russische platteland.’

‘Herinnert u zich dat!’

‘Ja.’

‘De datum van de Boerenoorlog?’

‘1899-1902.’

‘Waar heeft u dat geleerd?’

‘Dat kan ik me niet herinneren.’

‘Dat was waarschijnlijk tijdens uw studie.’

De jongeman keek de arts verward aan.

Babinski ging verder: ‘Het is 1918.’

‘Dat is me verteld.’ Hij benadrukte: ‘18 juli 1918.’

‘Exact.’

Het gezicht van de jongeman lichtte op.

‘Ik heb me niet vergist.’

‘Ze hebben u niet kunnen identificeren. Te veel doden en gewonden van te veel compagnies in dezelfde zone. En u droeg alleen een hemd en geen identiteitsplaatje. We weten niet bij welk regiment u zat, we kunnen niemand van uw familie op de hoogte stellen als we niet weten wie u bent,’ zei de arts hachelend. ‘U moet ons helpen. U lijkt hoogopgeleid. Eens zien... Uw studie?’

‘Geen idee...’

‘Herinnert u zich die niet?’

‘Nee.’

‘Doet u eens uw best!’

De jongeman fronste zijn voorhoofd.

De arts dacht hardop: ‘U herinnert zich historische feiten, behalve deze oorlog. En u bent uw hele persoonlijke geschiedenis vergeten.’

‘Ik herinner me mijn moeder.’

‘Ah!’

‘Een mooie bloemetjesjurk. Op een plattelandsweggetje. Ze lacht. Ik ren en werp me in haar armen. Ze ruikt lekker.’

‘Roept ze u niet... bij uw voornaam?’

‘Jawel, waarschijnlijk wel,’ antwoordt hij treurig.

‘En een andere vrouw waar u van gehouden zou kunnen hebben? Een geliefde, verloofde, úw vrouw?’

De jongeman liet zijn handen zien.

‘Ik draag geen ring.’ Opeens riep hij: ‘Wacht, ja, er is iemand.’

Babinski steunde op een van zijn grote handen en boog zich voorover naar de jonge soldaat. Zijn grote rustige lijf en zijn innemende zachte blik nodigden hem uit om te praten.

‘Aan de waterkant, een blond meisje, slank, net als mijn moeder, maar het is mijn moeder niet. Ze zegt hoe ze heet: “Ik ben Yvonne de Galais.”’

De korporaal was opgetogen: ‘Het lukt, het komt terug.’

De arts stond op en herhaalde: ‘Yvonne de Galais. Ah! Nu hebben we iets. Misschien is het uw verloofde?’

De jongeman antwoordde dromerig: ‘Ze was zo mooi. Dat zou fantastisch zijn.’

Babinski nam de hoorn van de telefoon die naast zijn bureau aan de muur hing en een paar minuten later had hij verbinding.

‘Hij herinnert zich de naam van zijn verloofde, althans van een vriendin: Yvonne de Galais. Die moeten we kunnen vinden, toch? Belt u me terug? Dank u wel, kolonel. Insgelijks, kolonel.’

De korporaal en de jongeman wachtten de hele dag op een bankje op de grote binnenplaats van het Buffonlyceum. Ze zaten naast elkaar zonder een woord te zeggen en keken hoe de zware grijze wolken voorbijtrokken. Zo nu en dan klonk er in de verte gedempt gerommel en ze wisten niet of dat onweer of Dikke Bertha was, die sinds drie maanden de voorsteden van Parijs beschoot. Verpleegsters liepen via de binnenplaats van de ene patiënt naar de andere.

Rond lunchtijd doet zich een gruwelijk tafereel voor. Een broodmagere knaap begint te schreeuwen: 'Ik ben niet dood! Hij is dood en ik ben niet dood!' Dan snijdt hij met een mes in zijn polsen. Hij zat te lunchen in een hoek van de binnenplaats, op een rieten stoel, onder een arcade. De jongen wordt omringd door verpleegsters en het lukt twee artsen om hem in bedwang te krijgen, te knevelen en af te voeren. Zonder dat dit tafereel hem aan iets specifiek herinnert, is de jongeman tot diep in zijn wezen geschokt. Hij voelt het angstzweet over zijn rug druipen, wordt misselijk en geeft over.

'Hallo, professor!'

'Dag kolonel! En, heeft u haar gevonden?'

'U heeft ons bloed, zweet en tranen gekost. Uw Yvonne de Galais bestaat helemaal niet. Althans, ze bestaat wel, maar in een andere wereld.'

'Is ze dood?'

De kolonel aan de andere kant van de lijn grinnikte.

'Er bestaat geen levende De Galais in Frankrijk. Maar gelukkig beschikken we bij de generale staf over deskundigen, letterkundigen welteverstaan. Die lezen. Yvonne de Galais is de hoofdpersoon in *Le Grand Meaulnes*, de roman van Alain-Fournier uit 1913. Ik wil daaraan toevoegen dat Alain-Fournier in 1914 gesneuveld is.'

Ter afronding van zijn werkdag rookte Babinski een sigaret met zijn collega Froment. Dat was een ritueel: ontspannen en de balans opmaken.

‘Dat amnesiegeval van vanmorgen is ofwel een geweldige bedrieger, ofwel een zeer ernstig geval. In beide gevallen gaan we hem niet hier houden. We hebben al genoeg van zulke lui hier.’

‘Als hij geen simulant is, is hij wel een erg interessant geval: een kerel die zijn toevlucht zoekt in geschiedenis en fictie.’

‘We hebben geen tijd voor interessante gevallen,’ zei Babinski gelaten. ‘Helaas. Bovendien is er weinig hoop. Het komt vrijwel altijd doordat ze aan te veel angst hebben blootgestaan. Ze vluchten. Ze grijpen elk middel aan. Naar wie sturen we hem toe? Ik denk dat een beetje elektriciteit hem kan helpen om zijn geheugen terug te krijgen. Naar Roussy?’

‘Die arme Roussy. Hij is het afvoerputje geworden van degenen waar niemand meer iets mee wil.’

‘Hij is goed uitgerust. Hij stuurt er veel terug naar het front. Hij is doeltreffend. Hij doet niet anders dan dat.’

Joseph Babinski nam plaats achter zijn bureau, pakte zijn pen en schreef: ‘Waarde collega.’